Ministerie van Infrastructuur
en Waterstaat

Implementatie- en Uitvoeringsagenda Drinkwater

van de Beleidsnota Drinkwater 2021-2026

Implementatie- en Uitvoeringsagenda Drinkwater

van de Beleidsnota Drinkwater 2021-2026

Inhoudsopgave

1	**Inleiding**	**4**
1.1	Aanleiding en achtergrond	4
1.2	Totstandkoming Implementatie- en uitvoeringsagenda Drinkwater	5
1.3	Implementatie en uitvoeringsagenda drinkwater 2021-2026 in één oogopslag	5
1.4	Leeswijzer	5
2	**Samen werken aan een toekomstbestendige drinkwatervoorziening**	**8**
2.1	Governance en samenwerking	8
3	**Voldoende drinkwaterbronnen**	**10**
3.1	Doel en activiteiten	10
3.2	Herijken grondwaterbeschermingsbeleid en monitoren ASV-traject	10
3.3	Verduidelijken reikwijdte zorgplicht	12
3.4	Verkennen van randvoorwaarden voor de inzet van alternatieve bronnen voor bereiding drinkwater	13
4	**Goede kwaliteit drinkwaterbronnen**	**16**
4.1	Doel en activiteiten	16
4.2	Opstellen handreiking voor toepassen preventieladder voor de bescherming van drinkwaterbronnen	16
4.3	Uitwerken aanbevelingen uit Staat drinkwaterbronnen (2020)	18
4.4	Samenwerking met bovenstroomse landen	19
5	**Bewust en zuinig drinkwatergebruik**	**20**
5.1	Doel en activiteiten	20
5.2	Acties bewust en zuinig drinkwatergebruik	21
6	**Drinkwaterbereiding, -kwaliteit en -levering blijvend op orde**	**24**
6.1	Doel en activiteiten	24
6.2	Implementeren nieuwe voorschriften Europese Drinkwaterrichtlijn	24
6.3	Oplossen financieringsproblematiek drinkwatersector	25
6.4	Veiligstellen drinkwaterinfrastructuur in stelsel van Omgevingsrecht	26
6.5	Verkennen en uitwerken instrumentarium voor drinkwaterrestricties	27
7	**Beveiligde en weerbare drinkwatersector**	**30**
7.1	Doel en activiteiten	30
7.2	Actualiseren leveringsplannen drinkwaterbedrijven	30
7.3	Uitwerken zorgplicht voor cyberveiligheid	31
7.4	Programma Versterken Cyberweerbaarheid in de Watersector	32
7.5	Voorbereiden op overstromingen en klimaatverandering	33
8	**Monitoring, evaluatie en kennisontwikkeling**	**34**
8.1	Jaarlijkse voortgangsrapportage: staat van de drinkwatervoorziening	34
8.2	Kennisagenda Drinkwater	35

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en achtergrond

In 2021 heeft het kabinet de Beleidsnota Drinkwater 2021-2026 vastgesteld. De Beleidsnota Drinkwater benoemt de ambitie voor de drinkwatervoorziening, beschrijft de opgaven op het gebied van drinkwater en bevat de hoofdkeuzes van het drinkwaterbeleid voor de komende zes jaar. Hoofddoel is voldoende drinkwater van goede kwaliteit, voor iedereen in Europees en Caribisch Nederland, en voor nu en in de toekomst (figuur 1). Om dit doel te realiseren is samenwerking tussen provincies, waterschappen, gemeenten, drinkwaterbedrijven en het Rijk essentieel.

Figuur 1: Doelen van de Beleidsnota Drinkwater 2021-2026

Het oplossen van knelpunten voor de (toekomstige) drinkwatervoorziening vraagt in de komende jaren om het maken van een aantal politiek-bestuurlijke keuzes, bijvoorbeeld over waterbeschikbaarheid, waterbesparing, waterkwaliteit, ruimtelijke bescherming van bronnen, en productie en levering van voldoende en veilig drinkwater. Het Rijk, provincies, waterschappen, gemeenten en drinkwaterbedrijven bereiden besluitvorming hierover gezamenlijk voor, in samenwerking met andere belanghebbenden. Daarbij werken zij ook samen bij het uitvoeren van beleidskeuzes en activiteiten gericht op een toekomstbestendige drinkwatervoorziening. In de Beleidsnota Drinkwater is hiertoe een overzicht van activiteiten opgenomen. Deze activiteiten en de benodigde samenwerking zijn nader uitgewerkt in de voorliggende Implementatie- en Uitvoeringsagenda (hierna: IenU-agenda). De IenU- agenda geldt voor de beleidsperiode van de Beleidsnota Drinkwater 2021-2026 en is een levend document dat de politiek-bestuurlijke keuzes agendeert en zo nodig, op basis van voortschrijdend inzicht, kan worden bijgesteld.

De IenU-agenda maakt daarbij een helder onderscheid naar het uitwerken en voorbereiden van strategische beleidskeuzes (de implementatie) en de daadwerkelijk uitvoering van deze beleidskeuzes en activiteiten.

De implementatie- en uitvoeringsagenda is ook bedoeld om samen de voortgang van activiteiten en maatregelen die zich richten op de duurzame veiligstelling van de drinkwatervoorziening te monitoren. Mede op basis van jaarlijks inzicht in de voortgang en de staat van de drinkwatervoorziening wordt de IenU-agenda periodiek geactualiseerd. Daarbij kunnen ook nieuwe politiek-bestuurlijke keuzes rondom de drinkwatervoorziening worden geagendeerd. Zo laat de IenU-agenda zien hoe we in Nederland blijven zorgen voor voldoende, veilig en schoon drinkwater.

1.2 Totstandkoming Implementatie- en uitvoeringsagenda Drinkwater

Voorbereiding

De IenU-agenda is stapsgewijs opgesteld in nauwe samenwerking met provincies (IPO), waterschappen (UvW), gemeenten (VNG) en drinkwaterbedrijven (Vewin). Hiertoe is voortgebouwd op de samenwerking die is ingericht voor de totstandkoming van de Beleidsnota Drinkwater, met het kernteam drinkwater en het directeurenoverleg met vertegenwoordigers van de betrokken partijen.

Vanuit het kernteam zijn een aantal werkgroepen ingericht om voor (clusters van) acties en activiteiten een plan van aanpak uit te werken. De plannen van aanpak gaan in op de beoogde resultaten, betrokken partijen, welke stappen worden gezien en welke planning hierbij wordt gehanteerd. Soms gaat het hierbij om (uitbreiding van) bestaande activiteiten. In andere gevallen vormen de plannen van aanpak het startpunt van de acties. De plannen van aanpak vormen de basis voor deze eerste versie van de IenU-agenda. De IenU-agenda is besproken in het kernteam drinkwater en – via de leden van het kernteam – voorgelegd aan hun achterban. Het eindconcept van de IenU agenda drinkwater is voorgelegd aan het Directeurenoverleg drinkwater.

Besluitvorming en actualisatie

De IenU-agenda wordt vastgesteld door de Stuurgroep Water. Jaarlijks wordt er een voortgangsrapportage opgesteld over de voortgang van de acties en activiteiten. Zo nodig kan de IenU-agenda door de Stuurgroep Water worden bijgesteld op basis van voortschrijdend inzicht. Daarbij is ook de mogelijkheid om nieuwe onderwerpen te agenderen. De betrokken partijen monitoren hiertoe gezamenlijk de voortgang van acties en activiteiten, ontwikkelen een kennisagenda en brengen de staat van de drinkwatervoorziening en factoren die hierop van invloed zijn in beeld. De Stuurgroep Water kan op basis hiervan sturing geven aan de voortgang van de afgesproken acties en activiteiten en de samenhang met andere onderwerpen die van belang zijn voor de drinkwatervoorziening. De Minister van IenW voert zo als systeemverantwoordelijke regie op de drinkwatervoorziening.

1.3 Implementatie en uitvoeringsagenda drinkwater 2021-2026 in één oogopslag

In navolgend overzicht zijn alle acties en activiteiten te vinden die het Rijk en partners in de komende jaren met de IenU-agenda gaan uitvoeren. Het gaat in de kern om vijf thema's met acties en activiteiten die zich richten op: (1) de kwantiteit van drinkwaterbronnen, (2) de kwaliteit van drinkwaterbronnen, (3) bewust en zuinig drinkwatergebruik, (4) drinkwaterbereiding, -kwaliteit en -levering en (5) de beveiliging en weerbaarheid van de drinkwatersector. De aanpak per actie en activiteit wordt nader toegelicht in de bijbehorende hoofdstukken.

Sommige acties uit de Beleidsnota Drinkwater zijn in de IenU-agenda geclusterd. In de tabel op de volgende pagina staat aangegeven in welke paragraaf van dit document de beschrijving van een actie is terug te vinden.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft de governance van de IenU-agenda en de samenwerkingsafspraken tussen de partners. De daaropvolgende hoofdstukken bevatten een nadere beschrijving van de acties en activiteiten uit de IenU-agenda. Deze zijn gerangschikt naar de doelen uit de Beleidsnota Drinkwater: de kwantiteit van drinkwaterbronnen (H3), de kwaliteit van drinkwaterbronnen (H4), bewust en zuinig drinkwatergebruik (H5), drinkwaterbereiding, -kwaliteit en -levering (H6) en de beveiliging en weerbaarheid van de drinkwatersector (H7). Tot slot beschrijft hoofdstuk 8 de acties voor monitoring, evaluatie en kennisontwikkeling.

Doelen	Acties	§	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Voldoende drinkwaterbronnen	Herijken grondwaterbeschermingsbeleid en monitoren voortgang ASV-traject	3.2						
	Onderzoek naar beschikbaarheid van voldoende drinkwaterbronnen op lange termijn	8.2.1						
	Verduidelijken reikwijdte zorgplicht	3.3						
	Verkennen randvoorwaarden voor de inzet van alternatieve bronnen voor bereiding van drinkwater	3.4						
Goede kwaliteit drinkwaterbronnen	Verbeteren en monitoren van kwaliteit oppervlaktewater en grondwater i.r.t. de drinkwatervoorziening	8.1						
	Opstellen handreiking voor toepassen preventieladder voor de bescherming van drinkwaterbronnen	4.2						
	Uitwerken aanbevelingen uit Staat drinkwaterbronnen (2020)	4.3						
	Samenwerking met bovenstroomse landen	4.4						
Bewust en zuinig drinkwatergebruik	Verbeteren communicatie over bewust en zuinig drinkwatergebruik door huishoudens	5.2						
	Verkennen en ontwikkelen aanpak bewust en zuinig huishoudelijk drinkwatergebruik	5.2						
	Verkennen en ontwikkelen aanpak bewust en zuinig drinkwatergebruik door zakelijke gebruikers	5.2						
	Onderzoek beprijzing grootverbruikers	5.2						
Drinkwaterbereiding, -kwaliteit en -levering blijvend op orde	Implementeren nieuwe voorschriften Europese Drinkwaterrichtlijn	6.2						
	Oplossen financieringsproblematiek drinkwatersector	6.3						
	Veiligstellen drinkwaterinfrastructuur in stelsel van Omgevingsrecht	6.4						
	Verkennen en uitwerken instrumentarium voor drinkwaterrestricties	6.5						
Beveiligde en weerbare drinkwatervoorziening	Actualiseren leveringsplannen drinkwaterbedrijven	7.2						
	Uitwerken zorgplicht voor cyberveiligheid	7.3						
	Programma Versterken Cyberweerbaarheid in de Watersector	7.4						
	Voorbereiden op overstromingen en klimaatverandering	7.5						
Algemeen	Jaarlijkse voortgangsrapportage: staat van drinkwatervoorziening	8.1						
	Kennisagenda Drinkwater	8.2						

Implementatie- en uitvoeringsagenda drinkwater 2021

Implementatie

Uitvoering

Besluitvorming over vervolg*

Vaststellen voortgang en actualisati

* besluitvormingstraject verschilt per actie

2 Samen werken aan een toekomstbestendige drinkwatervoorziening

2.1 Governance en samenwerking

Samenwerking

In het besluitvormingstraject voor de IenU-agenda hebben de betrokken partijen afspraken gemaakt over de governance en wijze van samenwerking. De governance is schematisch weergeven in figuur 2 en wordt hierna nader toegelicht.

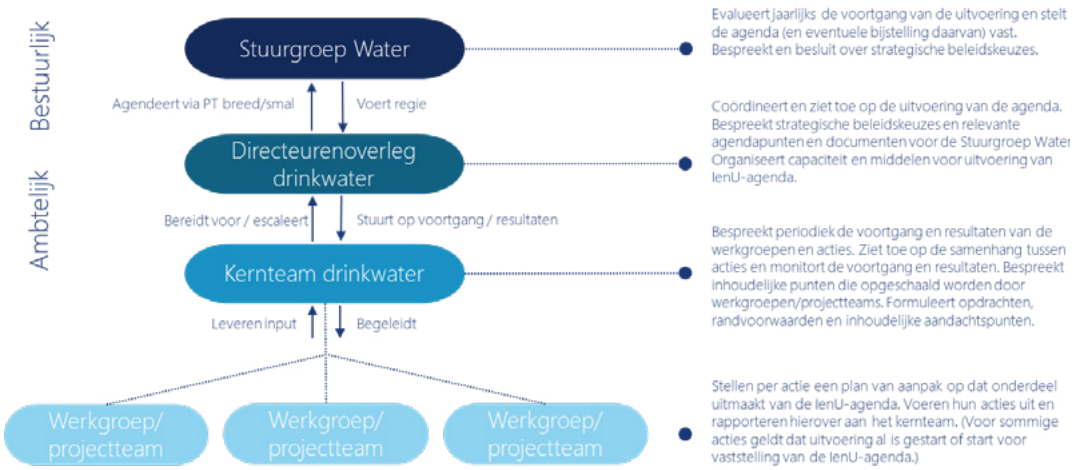

Figuur 2: Governance en samenwerking rond de IenU-agenda

1. De Stuurgroep Water (SGW) is het bestuurlijk overleg dat de Minister van Infrastructuur en Waterstaat voert met bestuurders van de Waterschappen, Provincies, Gemeenten en Drinkwaterbedrijven. De Minister van IenW zit, als systeemverantwoordelijke, de Stuurgroep Water voor. De SGW stemt op bestuurlijk niveau het waterbeleid af, evalueert jaarlijks de voortgang van de uitvoering en stelt de IenU-agenda (en eventuele bijstelling daarvan) vast. De inhoudelijke voorbereiding van de Stuurgroep Water vindt thematisch plaats in verschillende bestuurlijke voorportalen. Bijvoorbeeld voor waterkwantiteit en droogte wordt hiervoor het Bestuurlijk Platform Zoetwater benut. Daarnaast zijn de (Regionale) Bestuurlijke Overleggen en het Bestuurlijk overleg Stikstof in grondwaterbeschermingsgebieden belangrijk voor de inhoudelijke voorbereiding van de Stuurgroep Water. Voor vraagstukken rondom de productie en levering van drinkwater wordt het bestuurlijk overleg van het Ministerie van IenW met Vewin en drinkwaterbedrijven benut.

2. Het Directeurenoverleg drinkwater is een hoogambtelijk overleg met een specifieke focus op drinkwater. Het Directeurenoverleg coördineert en ziet toe op de uitvoering van de IenU-agenda. Het Ministerie van IenW zit het directeurenoverleg voor en zorgt voor de inhoudelijke agenda, het verslag van het directeurenoverleg en het verzamelen van de relevante documenten. Daarnaast worden in het overleg strategische beleidskeuzes voorbereid en relevante agendapunten en documenten voor de Stuurgroep Water voorbesproken. Het Directeurenoverleg drinkwater is bedoeld als tussenlaag (escalatie-optie) voordat agendapunten en documenten naar de SGW gaan. Tot slot heeft het directeurenoverleg een rol in het organiseren van capaciteit en middelen voor de uitvoering van de IenU-agenda.

3. Het Kernteam drinkwater heeft een centrale rol en begeleidt de totstandkoming en uitvoering van de IenU- agenda. Het kernteam bespreekt en monitort de voortgang en resultaten van de werk- en projectgroepen.

Daarnaast houdt het kernteam het behalen van de doelstellingen in de gaten en ziet toe op de samenhang tussen de verschillende acties. Het ministerie van IenW zit de kernteamoverleggen voor en zorgt voor de agenda, het verslag en de relevante stukken voor het kernteamoverleg. De specifieke rol van het kernteam verschilt per type actie:

- Voor sommige acties geldt dat in een aantal stappen wordt toegewerkt naar een strategische beleidskeuze. De rol van het kernteam bestaat dan uit het begeleiden van dit traject en het voorbereiden en organiseren van het besluitvormingsproces.
- Voor andere acties wordt een onderzoek uitgevoerd. Het kernteam is dan verantwoordelijk voor het uitvragen en begeleiden van het onderzoek. Ook volgt het kernteam de resultaten en geeft hier zo nodig opvolging aan, bijvoorbeeld richting besluitvorming of vervolgacties.
- Voor acties waarvoor een nieuwe werkgroep/projectteam wordt ingericht formuleert het kernteam de opdracht en ziet het toe op de voortgang.
- Voor bestaande acties of acties die al belegd zijn, monitort het kernteam de voortgang. Het kernteam stuurt waar nodig bij of brengt het drinkwaterbelang in.
- Tot slot zijn er acties die door het kernteam drinkwater zelf worden uitgevoerd zoals het opstellen van een jaarlijkse voortgangsrapportage.

Inhoudelijke discussies uit de werkgroepen/projectteams kunnen worden opgeschaald naar het kernteam (en zo nodig naar het directeurenoverleg). Daarbij bereidt het kernteam de directeurenoverleggen voor.
Het kernteam heeft een vaste basis van één á twee deelnemers per organisatie. De kernteamleden zorgen voor verbinding met hun achterban. Het kernteam komt in principe vier tot zes keer per jaar samen, en zo nodig vaker.

4. De Werkgroepen/Projectteams drinkwater werken de acties van de IenU-agenda verder uit en houden zich bezig met de uitvoering van de verschillende acties. Zij rapporteren daarover aan het Kernteam drinkwater. Voor sommige acties zijn reeds bestaande werkgroepen, voor andere zullen nieuwe werkgroepen of projectteams worden ingericht. De Stuurgroep Water stelt de IenU-agenda vast en geeft daarmee de formele bestuurlijke opdracht aan de werkgroepen/projectteams (met uitzondering van bestaande werkgroepen die al een bestuurlijke opdracht hebben).

3 Voldoende drinkwaterbronnen

3.1 Doel en activiteiten

Doel

De deltascenario's laten zien dat in de toekomst vaker watertekorten kunnen optreden. Daarbij is op diverse plekken sprake van bodemdaling. Dit heeft consequenties voor de drinkwatervoorziening. Het robuuster maken van het watersysteem is daarom van groot belang voor een klimaatbestendige drinkwatervoorziening. Hieraan wordt gewerkt via het Deltaplan Zoetwater. Daarbij is het belangrijk om voldoende ruimte te reserveren voor de (toekomstige) drinkwatervoorziening en hier tijdig besluiten over te nemen. Ook is het nodig om bestaande en toekomstige drinkwaterbronnen ruimtelijk te beschermen, de inzet van alternatieve bronnen te verkennen en zuinig gebruik te stimuleren.

Activiteiten

Voor de beschikbaarheid van (toekomstige) drinkwaterbronnen zijn de zorgplicht, als bedoeld in artikel 2 van de Drinkwaterwet, en de verankering en bescherming van de aanvullende strategische voorraden belangrijk. Daarbij gaat het Rijk de reikwijdte van de zorgplicht verduidelijken. Ook wordt het grondwaterbeschermingsbeleid herijkt en wordt, als onderdeel van de gezamenlijke Kennisagenda Drinkwater (zie paragraaf 8.2.1.), een verkenning uitgevoerd naar de beschikbaarheid van bronnen op de lange termijn (na 2050). De activiteiten gericht op de beschikbaarheid van voldoende drinkwaterbronnen zijn hierna nader uitgewerkt.

3.2 Herijken grondwaterbeschermingsbeleid en monitoren ASV-traject

Beoogd resultaat: Versterking van het grondwaterbeschermingsbeleid en een nader ingevuld beschermingsbeleid voor de ASV's en NGR's.

Betrokken partijen	Planning
1. Trekkers: - IPO, Vewin en IenW (verschilt per onderdeel van de aanpak) 2. Deelnemers werkgroep: - IenW, UvW, Vewin, Drinkwaterbedrijf Brabant Water	In 2022 wordt een besluit genomen over het Plan van Aanpak. Het rapport van IPO/Vewin is in oktober 2021 opgeleverd
Status: vervolg op een afgerond project	

Achtergrond

De natuurlijke beschikbaarheid van voldoende water neemt op de lange termijn af. Op jaarbasis beschikken we in Nederland – ook op lange termijn – over voldoende water, maar regionaal en seizoensafhankelijk kunnen er watertekorten ontstaan.

Het grondwaterbeschermingsbeleid moet invulling geven aan het principe van 'beschermen om te blijven', omdat het niet eenvoudig is om grondwaterwinningen te verplaatsen. Hiertoe dient het beschermingsbeleid gericht te zijn op het beheersen van de risico's van toenemende activiteiten in de boven- en ondergrond. Ook moet flexibel kunnen worden ingespeeld op actuele en toekomstige ontwikkelingen, zonder de langetermijnambities en doelen van het beschermingsbeleid uit het oog te verliezen.

Provincies en drinkwaterbedrijven hebben hiertoe, in samenspraak met het Rijk, in 2020 de 'Verkenning robuuste drinkwatervoorziening 2040' laten uitvoeren naar de implementeerbare mogelijkheden voor herijkt grondwaterbeschermingsbeleid. Op basis van de verkenning wijzen de provincies uiterlijk in 2022 gebieden aan voor Aanvullende Strategische Voorraden (ASV's). Inmiddels heeft een aantal provincies aanvullende strategische voorraden in beeld en vastgesteld. Voor andere provincies is het proces nog gaande en volgt aanwijzing in 2022.

In het ASV-traject is de gewenste herijking van het beschermingsbeleid verkend en zijn kansrijke en implementeerbare opties voor versterking van dat beleid geïdentificeerd. Deze opties dienen verder te worden geconcretiseerd op landelijk niveau en geïmplementeerd op regionaal niveau. Daarnaast is het van belang om de voortgang van dit ASV-traject te monitoren.

Aanpak

Het herijken van het grondwaterbeschermingsbeleid en het monitoren van de voortgang van het ASV-traject is een vervolg op de verkenning naar een robuuste drinkwatervoorziening die provincies en waterbedrijven hebben uitgevoerd. De werkgroep zoekt uit hoe de aanbevelingen uit de Verkenning robuuste drinkwatervoorziening 2040 kunnen worden opgevolgd. Op basis daarvan maken de betrokken partijen interbestuurlijke afspraken voor implementatie.
In de aanpak wordt onderscheid gemaakt naar:

1. Het implementeren van de vervolgacties uit de Verkenning robuuste drinkwatervoorziening 2040 en het monitoren van de implementatie (middels de jaarlijkse voortgangsrapportage, paragraaf 8.1). De ASV- gebieden en het beschermingsbeleid worden verankerd in de provinciale omgevingsvisies, provinciale omgevingsverordeningen en de Regionale waterprogramma's. Ook wordt de bescherming van drinkwater geborgd in het Omgevingsprogramma Bodem en Ondergrond en in de Mijnbouwwet (en -Besluit en -Regeling).
2. Het bepalen van beleidsdoelen voor de Nationale Grondwater Reserves (NGR's) en de vereiste bescherming van NGR's door het Rijk in afstemming met provincies en drinkwaterbedrijven. Hierbij wordt rekening gehouden met de aangewezen ASV's en gebruik gemaakt van de opzet voor herijking van de bescherming van grondwater. Onderdeel hiervan is om in beeld te brengen in hoeverre en onder welke voorwaarden grondwaterbescherming (van de huidige grondwaterbeschermingsgebieden, maar ook de ASV's en de NGR's) samen kan gaan met ander gebruik van de ondergrond, zoals thermische energie en ondergrondse waterberging.
3. Het implementeren van de uitkomsten van de Verkenning robuuste drinkwatervoorziening 2040 en het opvolgen van de aanbevelingen.

De focus ligt op de implementatie van de aanbevelingen en hoe deze verankerd kunnen worden zodat provincies, gemeenten en drinkwaterbedrijven nader vorm kunnen geven aan het grondwaterbeschermingsbeleid. De eerste stap hierin is het in kaart brengen van beleidsontwikkelingen die van invloed zijn op grondwaterwinningen. De provincies Groningen, Friesland en Zuid-Holland voeren al een verkenning uit voor het herijken van hun grondwaterbeschermingsbeleid. Die herijking wordt in de uitwerking door de werkgroep meegenomen. De uitkomsten van de het NGR-traject, en hoe deze hun beslag moeten krijgen, komen hier terug.
De bescherming van NGR's vormen een apart onderdeel van deze actie. NGR's worden aangewezen onder verantwoordelijkheid van het Rijk. Daar is echter ook een bepaalde vorm van bescherming voor benodigd. Hierbij speelt met name ook de interactie met bestaande winningen en ASV's. Voor externe communicatie wordt een verhaallijn opgesteld over (de samenhang tussen) waterbeschikbaarheid voor de drinkwatervoorziening uit NGR's, ASV's en vergunningen om de uitlegbaarheid daarvan te bevorderen.

Ook wordt aandacht gegeven aan de vergunningsruimte voor bronnen die inzetbaar zijn voor de korte en middellange termijn. Eventuele risico's voor de leveringszekerheid van drinkwater worden in beeld gebracht en er wordt uitgewerkt hoe en waar knelpunten kunnen worden geadresseerd. Hiertoe worden deze besproken met het bevoegd gezag.

Voor de onderdelen 1, 2 en 3 is het ontwikkelen van een heldere beleidslijn van belang, met oog voor lopende vergunningverleningstrajecten. Helderheid is nodig over het onderscheid tussen verlenen van vergunningen (op korte termijn), drinkwaterstrategie en concrete reserveringen van ASV-gebieden in provinciale omgevingsvisie (middellange termijn, tot 2040) en Nationale Grondwaterreserves in (Rijks)programma Bodem en Ondergrond (lange termijn). Voor de lange termijn (2050, doorkijk 2100) is ook het resultaat van actie Onderzoek beschikbaarheid drinkwaterbronnen voor lange termijn van belang (zie paragraaf 8.2.1.).

3.3 Verduidelijken reikwijdte zorgplicht

Beoogd resultaat: Een helder en gedeeld beeld van de toepassingsbreedte van de zorgplicht.

Betrokken partijen	Planning
1. Trekker fase 1: - IenW i.s.m. IPO Trekker fase 2: - IenW i.s.m. Vewin 2. Begeleidingscommissie: - Vewin - IPO - VNG (fase 2) - ILT	De uitvoering en afronding van fase 1 zal in 2022 en 2023 plaatsvinden. De oplevering van het juridisch advies is gepland in de tweede helft van 2022. De beleidsmatige stap volgt daarna. Fase 2 zal vervolgens naar verwachting plaatsvinden in 2023.

Status: nieuw project

Achtergrond

Op grond van de Drinkwaterwet (artikel 2) hebben drinkwaterbedrijven en overheden een algemene zorgplicht om drinkwaterbronnen en de benodigde infrastructuur te beschermen. In de praktijk zijn er vragen over de toepassingsbreedte (afbakening: welk water valt onder de zorgplicht) en invulling (uitvoeringspraktijk) van de zorgplicht voor de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening. Momenteel bestaan verschillende (juridische) visies en interpretaties over wat is bedoeld met de zorgplicht, wat is de leveringsplicht, wat is drinkwater, wat is de openbare drinkwater-voorziening. Er is behoefte aan een eenduidige juridische afbakening en meer duidelijkheid over de beleidsmatige en praktische consequenties van de zorgplicht. Verduidelijking van de reikwijdte en invulling van de zorgplicht helpen bij het maken van keuzes door het bevoegd gezag.

De basisvraag is wat onder de wettelijke zorgplicht van de overheid valt met betrekking tot het “duurzaam veilig stellen van de openbare drinkwatervoorziening”. De Drinkwaterwet legt niet precies vast wat bij de zorgplicht van partijen wordt verwacht. Naar eigen inzicht kunnen overheden hun instrumenten op het gebied van ruimte, water en milieu inzetten voor het uitvoeren van de zorgplicht. Dit is in een informatieblad van RIVM uit 2018 goed uitgewerkt [1]. Daarbij is het van belang om scherp te hebben waar kwalitatieve en kwantitatieve opgaven liggen die vallen onder de zorgplicht. Zowel aan de aanbodkant (extra bronnen beschikbaar hebben) als aan de vraagkant (drinkwatervraag beïnvloeden). Om scherpte in de opgaven te krijgen moet duidelijk zijn welk water – geleverd via het drinkwaternet – onder de openbare drinkwater-voorziening valt (en daarmee onder de zorgplicht) en welk water daar niet onder valt.

Aanpak

Fase 1 (2022-2023): afbakening van zorgplicht

De eerste fase moet duidelijk maken wat onder de zorgplicht (artikel 2 Drinkwaterwet) valt, dan wel waar juridisch ruimte is om keuzes te maken: welk water en welk watergebruik valt wel en niet onder de zorgplicht? Deze fase wordt in twee stappen uitgevoerd.

Stap 1 is het in kaart brengen van de juridische aspecten. Hiervoor is onderzoek nodig naar de gehanteerde definities in de wet- en regelgeving en het bepalen van de juridische ruimte en vervolgens naar de parlementaire geschiedenis en de regelgevende intenties van de wetgever. Bij deze juridische afbakening van de reikwijdte van de zorgplicht wordt voortgebouwd op eerdere trajecten, waaronder het onderzoeksrapport van Universiteit Utrecht over de leveringsplicht en zorgplicht.2.[2]

[1] Zie: https://www.rivm.nl/sites/default/files/2018-11/Zorgplicht%20Drinkwater%20wat%20betekent%20dit%20voor%20u.pdf

[2] Zie: https://www.uu.nl/sites/default/files/rebo-ucwosl-vitens_rapport_2019.pdf

Stap 2 is het gesprek met de betrokken stakeholders over de meer beleidsmatige vragen: Wat betekent dit dan voor de bestaande praktijk, hoe zouden we het nu met elkaar willen regelen en hoe werkt dit door naar andere beleidsvelden? Wat is er nodig om de bestaande en nieuwe beleidsintenties te kunnen verwezenlijken? En welke uitleg van de wet of aanpassing van de wet past hier bij? Vervolgens kan eventueel besluitvorming plaatsvinden over de reikwijdte van de zorgplicht op nationaal niveau.

Fase 2: uitvoeringspraktijk van zorgplicht van overheden
Deze fase moet meer duidelijkheid geven over de invulling en uitvoeringspraktijk van de zorgplicht van overheden. Dit bouwt voort op het informatieblad van het RIVM over de zorgplicht voor drinkwaterbedrijven en overheden uit 2018 en op de uitkomsten van fase 1. Er is samenhang tussen deze fase 2 en actie 6.4: Veiligstellen drinkwaterinfrastructuur in stelsel van Omgevingsrecht. Het vraagt afstemming (in het Kernteam Drinkwater) om overlap tussen beide projecten te voorkomen. Actie 6.4 richt zich op de zorgplicht voor de drinkwatervoorziening in relatie tot bouwactiviteiten, bodemenergie e.d. en de afstemming met gemeenten, provincies en het ministerie van EZK. Het resultaat van deze fase is een rapport van een adviesbureau dat aan het Kernteam Drinkwater en het Directeurenoverleg Drinkwater wordt voorgelegd. De conclusies en aanbevelingen zullen in de (bestuurlijke) voortgangsrapportage worden opgenomen.

De kern van de aanpak is dat het Rijk in overleg met de betrokken partijen de zorgplicht via deze twee fasen verduidelijkt.

3.4 Verkennen van randvoorwaarden voor de inzet van alternatieve bronnen voor bereiding drinkwater

Beoogd resultaat: Een praktische handreiking die inzicht geeft in situaties waarin de inzet van alternatieve bronnen gewenst is en de activiteiten die daarvoor nodig zijn.

Betrokken partijen	Planning
1. Trekkers: - IenW - Vewin 2. Deelnemers werkgroep: - IPO - Drinkwaterbedrijven Oasen en Brabant Water - UvW	De eerste stappen van de verkenning zijn in 2021 uitgevoerd. De vervolgstappen worden in 2022 uitgevoerd. Daarvoor wordt een plan van aanpak opgesteld door de werkgroep.

Status: vervolg op een bestaand project

Achtergrond
Een van de mogelijkheden om de drinkwatervoorziening meer klimaatbestendig te maken is de inzet van alternatieve bronnen voor de drinkwatervoorziening. Door in de toekomst naast de traditionele bronnen van grond- en oppervlaktewater ook andere bronnen in te zetten, kan ingespeeld worden op veranderende omstandigheden, toegenomen drinkwatervraag, daarbij rekening houdend met de duurzaamheid van de alternatieve bron of seizoensinvloeden. Dit vermindert de druk op bestaande drinkwaterbronnen en draagt bij aan de continuïteit en robuustheid van de drinkwatervoorziening.

Voordat alternatieve drinkwaterbronnen gebruikt kunnen worden is er duidelijkheid nodig over de randvoorwaarden waar rekening mee moet worden gehouden en de plek die alternatieve bronnen kunnen innemen bij drinkwaterproductie. Hierbij wordt een relatie gelegd met het principe ‘het juiste water voor het juiste gebruik’. Er is aandacht nodig voor:
- Watergebruik (kan het water gebruikt worden?)
- Bescherming (welke bescherming krijgt een potentiële nieuwe bron?)
- Ruimte (voor zuiveringslocaties/infrastructuur etc.)

Uitgangspunt is en blijft dat het drinkwater moet voldoen aan de wettelijke Europese en nationale kwaliteitsnormen, waaronder de Europese richtlijnen.

Aanpak

Er is door het RIVM een verkenning uitgevoerd om de randvoorwaarden voor toepassing/gebruik van alternatieve drinkwaterbronnen in kaart te brengen. Op basis van deze verkenning wordt een handreiking ontwikkeld voor de praktijk, die beschrijft hoe om te gaan met technische-, bestuurlijke-, juridische-, ruimtelijke- en milieutechnische randvoorwaarden. De werkgroep stelt hier een plan van aanpak voor op dat in het Kernteam zal worden besproken.

In 2021 heeft IenW reeds onderzoeken laten uitvoeren naar de beleidsmatige en juridische aspecten, respectievelijk door het RIVM en Sterk Consulting. In de rapporten daarvan staan aanknopingspunten waarop in de verkenning wordt voortgebouwd. De rapporten kunnen door drinkwaterbedrijven en andere partners benut worden voor bijvoorbeeld praktijkproeven. In overleg met betrokken drinkwaterbedrijven zullen locatie en soort bron voor deze praktijkproeven geselecteerd worden. Een voorbeeld hiervan is project 'De Ultieme Waterfabriek' [3].waarin waterschappen en drinkwaterbedrijven onderzoeken hoe en onder welke voorwaarden gezuiverd rioolwater (rwzi-effluent) rechtstreeks kan worden gebruikt als bron voor drinkwater.

Bij deze actie wordt ook een relatie gelegd met het onderzoek naar de beschikbaarheid van voldoende drinkwaterbronnen op de lange termijn dat binnen de Kennisagenda Drinkwater wordt uitgevoerd (zie paragraaf 8.2.1).

[3] https://www.stowa.nl/onderwerpen/circulaire-economie/produceren-van-grondstoffen/ultieme-waterfabriek-fase-1

4 Goede kwaliteit drinkwaterbronnen

4.1 Doel en activiteiten

Doel

Hoewel de drinkwaterkwaliteit in Nederland zeer goed is, staan de drinkwaterbronnen in toenemende mate onder druk en stagneert de beoogde waterkwaliteitsverbetering. Dit geldt zowel voor oppervlaktewater- als grondwaterbronnen. Oorzaken zijn onder meer emissies van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen, verzilting en opkomende stoffen. Ook klimaatverandering en nieuwe ontwikkelingen, waaronder de toegenomen activiteit in de ondergrond zoals warmte-koudeopslag en geothermie, hebben effect op de kwaliteit van drinkwaterbronnen. Door de toenemende druk is structurele aandacht voor de kwaliteit en bescherming van drinkwaterbronnen van belang. Het waterkwaliteitsbeleid geeft prioriteit aan het aanpakken van verontreinigingen daar waar ze ontstaan. Belangrijke kaders zijn de Europese Kaderrichtlijn Water, REACH, de Nitraatrichtlijn en de (herziene) Europese Drinkwaterrichtlijn. Ook is er een koppeling met initiatieven vanuit het stikstofdossier om te investeren in duurzaam landgebruik met water als sturend principe en de verschillende acties vanuit de KRW om de waterkwaliteit te beschermen en te verbeteren.

Activiteiten

Voor de kwaliteit van drinkwaterbronnen is de Kaderrichtlijn Water leidend. Hierop wordt voortgebouwd op de Delta-aanpak Waterkwaliteit. Ook wordt een handreiking opgesteld voor toepassing van de preventieladder. De voortgang wordt gemonitord via de jaarlijkse rapportage Staat van de drinkwatervoorziening (zie paragraaf 8.1). De uitkomsten van de monitor worden bestuurlijk besproken om zo vinger aan de pols te houden. Zo nodig kan worden bijgestuurd en/of kunnen aanvullende acties worden ondernomen.

De activiteiten gericht op kwaliteit van drinkwaterbronnen zijn hierna nader uitgewerkt.

4.2 Opstellen handreiking voor toepassen preventieladder voor de bescherming van drinkwaterbronnen

Beoogd resultaat: Een handreiking voor het toepassen van de preventieladder voor de bescherming van drinkwaterbronnen.

Betrokken partijen	Planning
Deze actie wordt uitgevoerd onder regie van de Studiegroep Grondwater. 1. Trekker: - IenW 2. Deelnemers werkgroep: - IPO, Vewin, Rijkswaterstaat, UvW 3. Andere betrokkenen: - Stakeholders en bedrijven	In 2022 wordt een plan van aanpak opgesteld waarna de actie in 2022/2023 kan worden uitgevoerd.
Status: nieuwe traject	

Achtergrond

Bevoegde gezagen gebruiken de preventieladder (figuur 3) bij het formuleren en beoordelen van maatregelen gericht op de bescherming van de bronnen. De besluitvorming over de implementatie van de preventieladder ligt bij het bevoegd gezag – in overleg met de drinkwaterbedrijven en hun eigenaren – en vindt plaats binnen de bestuurlijke afwegingsruimte van het gebiedsgerichte beschermingsbeleid. In de praktijk is echter soms onduidelijkheid over de precieze toepassing van de preventieladder. Daarom wordt een handreiking uitgewerkt voor het toepassen van de preventieladder, met name voor situaties waar bronaanpak niet meer mogelijk is.

Figuur 3: Preventielader voor de bescherming van drinkwaterbronnen

Voor dit project is het Handboek Vergunningverlening (o.a. de immissietoets) van belang, dat is opgesteld voor vergunning van lozingen op oppervlaktewater. Ook relevant zijn de recent verschenen Wegwijzer Zeer Zorgwekkende Stoffen en Opkomende Stoffen en het rapport van de Commissie Van Aartsen, waarin aandacht wordt gevraagd voor de rol van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) in de bescherming van drinkwaterbronnen. Het rapport van de Commissie Van Aartsen bevat aanbevelingen om het VTH-stelsel te verbeteren, waaronder kennis, kunde en capaciteit, afstemming omgevingsdiensten met de ILT en het Staatstoezicht op de Mijnen, en prioritering bij gemeentes.

Aanpak

Aan de hand van casuïstiek wordt de toepassing van de preventieladder in verschillende situaties nader uitgewerkt. Bijvoorbeeld: welke maatregelen moeten worden genomen als de verontreinigingsbron weg is maar de vervuiling nog aanwezig is? De werkgroep formuleert een aantal casussen en huurt een adviesbureau om deze casussen nader uit te werken. Voor oppervlaktewater kan daarvoor gebruik worden gemaakt van een de hierboven genoemde Wegwijzer ZZS en opkomende stoffen. Voor grondwater wordt afgestemd met de Studiegroep Grondwater. De resultaten worden vormgegeven in een praktische handreiking, waarin ook een vertaling voor gemeenten wordt gemaakt.

4.3 Uitwerken aanbevelingen uit Staat drinkwaterbronnen (2020)

Beoogd resultaat: Het nader uitwerken van de conclusies en aanbevelingen uit het RIVM-rapport Staat drinkwaterbronnen (2020) naar adviezen voor implementatie in beleid.

Betrokken partijen	Planning
1. Trekker: - IenW 2. Deelnemers werkgroep: - Vewin - Vitens - IPO - Studiegroep Grondwater, traject kwaliteit 3. Andere betrokkenen: - LNV - RWS	De aanbevelingen uit Staat drinkwaterbronnen zijn deels al opgepakt. Deze actie is erop gericht om in 2022 de resterende aanbevelingen (die nog niet zijn opgepakt) uit te werken. De precieze planning verschilt per aanbeveling.

Status: bestaand traject

Achtergrond

Het RIVM heeft in het rapport Staat van de drinkwaterbronnen (2020) aanbevelingen gedaan om de drinkwaterbronnen beter te beschermen en de kwaliteit van de drinkwaterbronnen te verbeteren. Deze actie betreft de nadere uitwerking van de aanbevelingen.

Onderzocht wordt hoe de aanbevelingen van RIVM kunnen bijdragen (in onder meer het bronbeschermingsbeleid) aan het halen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water. Een belangrijke aanbeveling is de effectiviteit van voorgenomen maatregelen nader te bepalen om zicht op wat nodig is voor het doelbereik te verbeteren. Daarmee kan de noodzaak van aanvullende maatregelen worden bepaald.

Aanpak

De werkgroep 'aanbevelingen Staat van de drinkwaterbronnen' zorgt voor een helder overzicht en coördineert het uitwerken van de aanbevelingen uit het rapport Staat van de Drinkwaterbronnen (2020). Hierbij wordt ook duidelijk gemaakt of de aanbeveling al ergens wordt opgepakt of niet, en waar de betreffende actie dan bij voorkeur belegd zou moeten worden. De uitvoering van de aanbevelingen wordt vervolgens door de werkgroep zelf opgepakt of door bestaande andere werkgroepen, zoals de werkgroep voortgang en monitoring drinkwatervoorziening, landelijke werkgroep gebiedsdossiers en het Kernteam drinkwater. Het RIVM ondersteunt de werkgroep.

4.4 Samenwerking met bovenstroomse landen

Doel: Het continueren van gesprekken over de waterkwaliteit en de waterkwantiteit met de bovenstroomse landen om de kwaliteit en waterkwantiteit van oppervlaktewater- en grondwaterbronnen te bewaken.

Betrokken partijen	Planning
1. Trekker: - IenW 2. Deelnemers werkgroep - Vewin - RIWA/Rijn - RIWA/Maas - IPO	In het kernteam zal periodiek samen met een deelnemer van het internationale overleg de voortgang en mogelijke bespreekpunten worden besproken.
Status: bestaand doorlopend traject	

Achtergrond

Circa 40 procent van het drinkwater in Nederland wordt bereid met oppervlaktewater. Het water in onze oppervlaktewateren bestaat voor een groot deel uit water dat via Europese rivieren wordt aangevoerd uit bovenstroomse landen. Het is daarom van belang om samen te werken en de gesprekken met de bovenstroomse landen te continueren.

Aanpak

Gesprekken met bovenstroomse landen lopen via riviercommissies zoals de Internationale Commissie ter bescherming van de Rijn (ICBR) en de Internationale Maas Commissie (IMC). Daarnaast is binnen de EU overleg over de Kaderrichtlijn Water met de bovenstroomse landen en een bilateraal overleg met de buurlanden.

In de gesprekken met bovenstroomse landen wordt nadrukkelijk de kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterbronnen voor de bereiding van drinkwater geagendeerd en vindt monitoring plaats van de afspraken. Voor de Vecht en de Berkel zal bijvoorbeeld de impact van deze regionale wateren voor het Vitens-gebied bezien worden welke stappen daar genomen moeten worden.

Voor de kwaliteit van de oppervlaktewateren zijn de Kaderrichtlijn Water en de Zero Pollution Ambition van de Europese Commissie leidend (PFAS is een actueel dossier). Uitgangspunt is dat de waterkwaliteit uit bovenstroomse landen geen belemmering mag vormen voor het tijdig halen van de KRW-doelen in Nederland.

De drinkwaterpartners kunnen specifieke onderwerpen agenderen in het kernteam.

5 Bewust en zuinig drinkwatergebruik

5.1 Doel en activiteiten

Doel

De vraag naar drinkwater neemt toe door de groei van de bevolking in Nederland, economische groei en een groeiend drinkwaterverbruik per hoofd van de bevolking. Dat zet de toekomstige drinkwatervoorziening onder druk. Daarom richt het drinkwaterbeleid zich niet alleen op het zorgen voor voldoende drinkwaterbronnen van voldoende kwaliteit, maar ook op meer bewust en zuinig gebruik van drinkwater. Een versterkt drinkwaterbewustzijn bij huishoudens en zakelijke gebruikers vermindert gebruik van drinkwater en verbruik van energie. Hierbij wordt ingezet op het juiste water voor het juiste gebruik, hergebruik en het circulair maken van waterstromen. Dit moet tevens tegengaan dat drinkwater wordt toegepast waar dat niet strikt noodzakelijk is.

Activiteiten

Het Rijk ontwikkelt samen met medeoverheden, drinkwaterbedrijven en belanghebbenden een aanpak voor zuinig en bewust drinkwatergebruik door zowel huishoudens als zakelijk gebruikers. Mogelijke onderdelen van deze aanpak zijn technische maatregelen, communicatie en wet- en regelgeving. Ook wordt nagegaan of en hoe (slimme) beprijzing kan bijdragen aan bewust en zuinig drinkwatergebruik, zowel bij huishoudens als bij bedrijven. Daarbij wordt ook gekeken naar fiscale instrumenten (zoals de leidingwaterbelasting).
Hierna zijn de activiteiten die zicht richten op bewust en zuinig drinkwatergebruik nader uitgewerkt. In de Beleidsnota Drinkwater zijn hiervoor vier acties beschreven. Deze acties worden geclusterd uitgevoerd door dezelfde werkgroep.

Acties bewust en zuinig drinkwatergebruik

Beoogd resultaat: Een vastgestelde doelstelling en aanpak voor bewust en zuinig drinkwatergebruik door huishoudens en zakelijke gebruikers.

Betrokken partijen	Planning
1. Trekker: - IenW 2. Deelnemers begeleidingscommissie: a. IPO b. Vewin c. UvW d. VNG 3. Belanghebbenden: e. Overheden (ministeries van BZK, EZK en LNV en FIN; provincies, waterschappen en gemeenten) f. Bedrijfsleven (VNO/NCW, MKB Nederland, VEMW) g. Consumentenorganisaties en belanghebbende verenigingen (Consumentenbond, Duurzaam Thuis, Recron) h. Landbouw (LTO) i. Natuur- en duurzaamheidsorganisaties	De verkenning 'Efficiëntie instrumentarium (drink)waterbesparing' vormt de eerste stap om te komen tot een doelstelling en aanpak voor bewust en zuinig drinkwatergebruik. De verkenning wordt uitgevoerd door een onderzoeks- en adviesbureau en is gestart in oktober 2021. Als eerste stap is een startnotitie opgesteld in overleg met de begeleidingscommissie en de opdrachtgever (IenW). Ook belanghebbenden worden betrokken, deels als lid van de begeleidingscommissie en deels op andere wijze. In april 2022 wordt het eindresultaat verwacht van deze verkenning. Mede op basis van de uitkomsten van de verkenning maken de drinkwaterpartners in 2022 afspraken over hoe te komen tot een realistische doelstelling voor drinkwaterbesparing en de inzet van instrumenten en maatregelen.
Status: aanscherping van een bestaand traject	

Achtergrond

De toename van de drinkwatervraag zet de toekomstige drinkwatervoorziening onder druk. Daarbij is er door klimaatverandering in de zomer vaker sprake van een piekvraag. Dit stelt extra eisen aan de (toekomstige) drinkwatervoorziening. De evaluatie van de vorige Beleidsnota Drinkwater bevat dan ook de aanbeveling om meer aandacht te besteden aan drinkwaterbesparing en het beperken van de piekvraag. Hierbij moet waterbesparing integraal onderdeel worden van gebiedsgerichte strategieën die zich richten op het verbeteren van de robuustheid van watersystemen. Dit sluit aan bij de aanbevelingen van de Beleidstafel Droogte (2019) en de voorkeursvolgorde voor regionaal waterbeheer in de Nationale Omgevingsvisie.

Het uitgangspunt blijft dat drinkwaterbesparing niet ten koste mag gaan van de volksgezondheid (o.a. microbiologische veiligheid). Ook moet rekening worden gehouden met de milieu-impact die het realiseren van besparingsmaatregelen met zich meebrengt, en zaken als duurzaamheid (energie/ materiaalverbruik), veiligheid en kosteneffectiviteit .

Drinkwaterbesparing staat niet op zichzelf maar maakt onderdeel uit van het bredere thema waterbesparing. Maatregelen op het vlak van drinkwaterbesparing kunnen ongewenste neveneffecten hebben elders in de waterketen. Er wordt daarom bij het onderzoek een bredere scope gehanteerd. Afstemming met andere dossiers is hierbij belangrijk.

Aanpak

IenW laat de mogelijkheden voor drinkwaterbesparing onderzoeken, inclusief voor- en nadelen van instrumenten en maatregelen. Hiervoor worden verschillende aspecten bekeken, zoals de verwachte effectiviteit, de kosten, de risico's en de consequenties voor gebruikers. In het onderzoek wordt onderscheid gemaakt tussen huishoudelijk en zakelijk drinkwatergebruik, zonder het verband tussen deze gebruikersgroepen uit het oog te verliezen. Hierbij wordt een link gelegd met lopende trajecten op aanpalende terreinen, zoals het Deltaprogramma Zoetwater (waterbeschikbaarheid, droogte) en de Interdepartementale Studiegroep Grondwater, maar ook met andere projecten uit de IenU-agenda Drinkwater. Bijvoorbeeld de Pilot waterprofielen industrie [4] en Onderzoek laagwaardig gebruik, inzet op alternatieve bronnen en drinkwaterrestricties bij crisissituaties.

En er wordt onderscheid gemaakt naar maatregelen die invloed hebben op het totale jaargebruik en specifieke maatregelen die het piekgebruik verminderen. De uiteindelijke maatregelen kunnen per regio variëren.

Onderzoeksvragen:

1. Welke mogelijke instrumenten zijn er denkbaar? Welke maatregelen passen daarbij en wie kan die het beste nemen?
2. Wat is de effectiviteit van deze instrumenten en maatregelen op het (drink)watergebruik – en waar hangt deze van af? Zijn er regionale verschillen?
3. Wat zijn de voor- en nadelen, kosten en belemmeringen bij deze instrumenten en maatregelen? Bij wie komen deze terecht? Zijn de maatregelen uitvoerbaar?
4. (Hoe) kunnen de nadelen worden voorkomen of gemitigeerd? Wie kan dat het beste doen? Wat zijn de kosten daarvan?
5. Welke combinaties van instrumenten en maatregelen zijn mogelijk om nadelige effecten te voorkomen en effectiviteit te vergroten? Hierbij worden meerdere alternatieven geschetst. En hoe deze zich verhouden ten opzichte van bestaande instrumenten en maatregelen?
6. Hoe zouden de maatregelpakketten het beste kunnen worden vormgegeven, rekening houdend met draagvlak, effectiviteit, uitvoerbaarheid, kosten en het voorkomen van nadelen?
7. Welke waterbesparing zou bij inzet van de effectieve instrumenten en maatregelen kunnen worden behaald?
8. Wat is nodig voor besluitvorming en afstemming met andere beleidsdossiers (Deltaprogramma Zoetwater, Nationaal Waterprogramma, Nationaal Milieuprogramma, etc.)?

In de verkenning worden de instrumenten met elkaar vergeleken (versterken ze elkaar, werken ze elkaar tegen) en wordt een voorstel gedaan voor een aantal pakketten van maatregelen die een effectieve mix zouden kunnen vormen en waarbij ook mogelijke nadelen worden meegewogen, waaronder eventuele verschuiving van watergebruik. Daarin zal ook worden geput uit parallelle trajecten die (zullen gaan) lopen. Zo heeft Vewin onderzoek laten doen naar laagwaardig gebruik van drinkwater (juiste water op de juiste plek), en zijn twee korte onderzoeken uitgevoerd naar manieren om communicatie in te zetten om drinkwaterbesparing te bewerkstelligen (die mogelijk nog een vervolg krijgen).

[4] https://www.vemw.nl/~/media/VEMW/Downloads/Public/Nieuwtjes/Eindrapport%20pilot%20waterprofielen%20industrie.ashx

De beantwoording van deze vragen zal in nauw contact met relevante instanties en organisaties plaatsvinden, omdat zij 1) een belang hebben bij (drink)waterbesparing, 2) een (primaire) verantwoordelijkheid hebben bij een instrument of maatregel, 3) een (mogelijke) betrokkenheid bij de uitvoering van maatregelen of 4) omdat de maatregelen voor hen direct of indirect gevolgen (kunnen) hebben.

De verkenning brengt de genoemde aspecten van mogelijke instrumenten en maatregelen feitelijk in kaart.
De wenselijkheid zal worden besproken in een beleidstraject dat volgt op de verkenning. Uiteindelijk moet dit in 2022/2023 resulteren in doelstellingen voor waterbesparing en beleidsconcretisering.

6 Drinkwaterbereiding, -kwaliteit en -levering blijvend op orde

6.1 Doel en activiteiten

Doel

Drinkwater moet voor iedereen schoon, veilig, toegankelijk en betaalbaar zijn. Het drinkwaterbeleid richt zich op het zorgen voor een drinkwatervoorziening die blijvend op orde is en toegankelijk is voor iedereen. Hiertoe is het nodig risico's te analyseren en adequaat om te gaan met actuele of opkomende bedreigingen zoals te hoge concentraties poly- en perfluoralkylstoffen (PFAS), microbiële ziekteverwekkers, waaronder legionella, en lood in leidingwater. Daarnaast is voor het borgen van de levering een veilige, beheersbare en beschermde ligging van de infrastructuur en het voorkomen van kwaliteitsverlies tijdens transport van belang.

Activiteiten

In het blijvend op orde houden van de drinkwaterbereiding, -kwaliteit en -levering speelt de implementatie van de herziene Europese Drinkwaterrichtlijn een grote rol. Ook is aandacht voor het veiligstellen van de drinkwaterinfrastructuur in het stelsel van Omgevingsrecht. De activiteiten gericht op het blijvend op orde houden van de drinkwaterbereiding, -kwaliteit en -levering zijn hierna nader uitgewerkt.

6.2 Implementeren nieuwe voorschriften Europese Drinkwaterrichtlijn

Beoogd resultaat: Beoogd resultaat: Een vastgesteld implementatieplan voor de herziene Europese Drinkwaterrichtlijn en een implementatieplan ten behoeve van de uitvoering. Daarbij beziet het Rijk waar het kader voor de drinkwaterbereiding, -kwaliteit en -levering aanpassing behoeft om de drinkwatervoorziening duurzaam veilig te stellen.

Betrokken partijen	Planning
1. Trekker: - IenW 2. Deelnemers kernteam: - RWS, RIVM (op onderdelen) 3. Interbestuurlijk dossierteam: - Ministeries, IPO, RWS, UvW, VNG, RIVM, ILT, NVWA, Vewin 4. Stakeholders worden betrokken via clusters zoals toegang tot drinkwater, Risicoanalyse/Risicomanagement drinkwaterbronnen, drinkwaterbedrijven, eigen winningen, RA/RM lood en legionella, materialen en chemicaliën in contact met drinkwater (zoals kranen en leidingen).	Eind 2021 is een concept-implementatieplan ten behoeve van de uitvoering opgeleverd. Begin 2022 wordt de definitieve versie van dit implementatieplan vastgesteld en communicatieplan opgesteld. De inwerkingtreding van de wettelijke implementatie is voorzien voor oktober 2022, maar vindt uiterlijk op 1 januari 2023 plaats.

Status: lopend traject

Achtergrond

In 2020 heeft het Europees Parlement de Europese Drinkwaterrichtlijn herzien. De regels en eisen uit de nieuwe richtlijn moeten in de Nederlandse wet- en regelgeving worden verwerkt. In Nederland zijn er verschillende partijen verantwoordelijk voor de drinkwatervoorziening, waaronder meerdere ministeries, decentrale overheden en drinkwaterbedrijven. Het Ministerie van IenW werkt samen met betrokken partijen aan de wettelijke implementatie- en uitvoeringsafspraken die voortvloeien uit de herziene Europese Drinkwaterrichtlijn. Bij de implementatie is een heldere verdeling van taken en verantwoordelijkheden van belang. Dit vormt dan ook een belangrijk onderdeel van het wettelijk implementatieplan.
Uitgangspunten voor de implementatie zijn: lastenluw waar mogelijk, effectiviteit, en aansluiting op bestaande verantwoordelijkheids- en bevoegdheidsverdelingen en een beleidsneutrale implementatie. Daarnaast wordt ernaar gestreefd om zoveel mogelijk bij bestaande instrumenten en processen aan te sluiten.

Aanpak

Momenteel wordt gewerkt aan de wettelijke implementatie. Hiervoor is in overleg met verantwoordelijke ministeries een wettelijk implementatieplan gemaakt. Dit omvat het beleid, de regelgeving en de kaders voor uitvoering en handhaving. De omzetting van de herziene Drinkwaterrichtlijn in de Nederlandse wet- en regelgeving valt onder de verantwoordelijkheid van verschillende ministers. Voor de minister van Infrastructuur en Waterstaat gaat het hierbij om de verantwoordelijkheid voor drinkwater en waterbeheer, voor de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport om de verantwoordelijkheid voor de voedsel- en warenregelgeving, voor de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties om de bouwregelgeving en voor de minister van Economische Zaken en Klimaat om de mijnbouwregelgeving.

Er vindt een beleidsarme en lastenluwe omzetting plaats; er wordt niets anders of méér vastgelegd in regelgeving dan dat wat de richtlijn voorschrijft, tenzij daarvoor na afweging van alle belangen aanleiding is. Voor wettelijke implementatie van herziene Drinkwaterrichtlijn voor drinkwater en waterbeheer wordt momenteel gewerkt aan aanpassing van de Drinkwaterwet, het Drinkwaterbesluit en het Besluit kwaliteit leefomgeving. Aanpassing van de onderliggende regelgeving volgt in 2022.

Voor de uitvoering wordt een separaat implementatieplan opgesteld. Omdat de richtlijn een veelheid van onderwerpen bevat waarbij verschillende (onderdelen van) ministeries, overheden, toezichthouders, de drinkwatersector en andere stakeholders betrokken zijn, wordt hierin een onderverdeling in clusters aangebracht. Daarbij wordt nog bekeken hoe de relatie wordt gelegd tussen het implementatieplan voor de uitvoering en de IenU-agenda.

6.3 Oplossen financieringsproblematiek drinkwatersector

Beoogd resultaat: Een gedeeld beeld van de aard en omvang van de financieringsproblematiek bij drinkwaterbedrijven en mogelijke oplossingsrichtingen voor zowel de korte als lange termijn.

Betrokken partijen	**Planning**
1. Trekker: - IenW 2. Leden begeleidingsgroep: - Vewin - IPO - VNG - VEMW - ILT	Om problemen op de korte termijn op te lossen is een besluit genomen over de hoogte van de WACC voor de komende 3 jaar. Om te komen tot oplossingen voor de lange termijn zijn in 2021 de onderzoeksvragen in kaart gebracht en worden in 2022 onderzoeken uitgevoerd. De uitvoering en begeleiding van deze onderzoeken gebeurt samen met de betrokken partijen. Op basis hiervan kan de minister van IenW medio 2022 een zorgvuldige afweging maken over eventuele aanpassingen van wet- en regelgeving ten aanzien van de WACC.
Status: bestaand traject	

Achtergrond

De drinkwatersector heeft aangegeven dat enkele drinkwaterbedrijven moeilijkheden ervaren om voldoende financiering aan te trekken voor de sterk stijgende investeringsbehoefte. In opdracht van het Ministerie van IenW heeft ILT een onderzoek uitgevoerd naar de toekomstige investeringen en mogelijkheden om deze investeringen te financieren. Hieruit komt naar voren dat drinkwaterbedrijven verwachten de komende jaren veel meer te moeten gaan investeren, en voor een aantal drinkwaterbedrijven is het mogelijk dat het aangaan van additionele leningen niet vanzelfsprekend is.

De door ILT geschetste uitdaging is ontstaan door een combinatie van factoren (welke per drinkwaterbedrijf kunnen verschillen). Voorname factoren zijn: een (onvoorziene) sterke toename in verwachte investeringen; afname van de wettelijke vermogenskostenvoet (WACC); *treasury*-beleid uit het verleden; tarief en dividendbeleid en de financiële uitgangspositie van drinkwaterbedrijven en (aangescherpte) eisen die banken aan kredietverlening stellen. In 2029 verwachten de drinkwaterbedrijven 60 procent meer te investeren dan zij de afgelopen jaren hebben gedaan, mede als gevolg van klimaatverandering en de hieraan gerelateerde investeringen om perioden van droogte te mitigeren. Het balanstotaal stijgt naar verwachting met 50 procent de komende tien jaar.

Aanpak

Om de drinkwatervoorziening ook voor de lange termijn op orde te houden, voert het Ministerie van IenW – mede op verzoek van de Tweede Kamer – overleg met de drinkwatersector over oplossingen voor financieringsknelpunten op zowel de korte als de lange termijn. Voor de korte termijn is de WACC voor de periode 2022-2024 vastgesteld op 2,95%.

Voor de lange termijn wordt een oplossing onderzocht. In de kamerbrief van 10 mei 2021 geeft de Minister van IenW aan te *"onderzoeken of opstellen van vereisten voor de financiële gezondheid van een drinkwaterbedrijf kan borgen dat een drinkwaterbedrijf niet te grote financiële risico's loopt en zodoende altijd haar wettelijke taken kan uitvoeren"…. "In dit onderzoek wordt de rol van de publieke aandeelhouders in het decentrale toezichtmodel meegenomen".* In de zomer van 2021 is een vooronderzoek uitgevoerd om te komen tot een gezamenlijk set van onderzoeksvragen en een afgestemd proces om deze vragen te beantwoorden. In 2021 en 2022 worden onderzoeken uitgevoerd en de uitkomsten hiervan besproken met de stakeholders. Op basis hiervan kan de Minister van IenW een besluit nemen over (eventuele) aanpassing van wet-/regelgeving om te borgen dat de drinkwaterbedrijven ook op lange termijn hun wettelijke taken kunnen uitvoeren.

6.4 Veiligstellen drinkwaterinfrastructuur in stelsel van Omgevingsrecht

Beoogd resultaat: Verankering van de (ruimtelijke) veiligstelling van de drinkwaterinfrastructuur in het stelsel van het omgevingsrecht.

Betrokken partijen	Planning
1. Trekker: - Vewin en IenW 2. Deelnemers werkgroep: - Drinkwaterbedrijven Dunea en Waternet, IPO, VNG, EZK (vanuit studiegroep grondwater)	De werkgroep start in 2022.
Status: nieuw traject	

Achtergrond

Het (ruimtelijk) veiligstellen van de drinkwaterinfrastructuur is een belangrijke voorwaarde om de kwaliteit en leveringszekerheid van het drinkwater te waarborgen. Mede door de energietransitie – de aanleg van warmtenetten en verzwaring van elektriciteitsnetten – en de woningbouwopgave is er sprake van toenemende congestie in de ondiepe ondergrond. Dit heeft impact op de drinkwaterinfrastructuur.

De zorgplicht voor en het zwaarwegende openbare belang van de openbare drinkwatervoorziening zijn uitgangspunten bij het formuleren van beleid op het gebied van de fysieke leefomgeving. De liggingszekerheid van infrastructuur en de

ruimteclaim wordt in de aanpak meegenomen. Dit is belangrijk omdat met het verleggen van transportleidingen hoge kosten zijn gemoeid. De zorgplicht werkt door in het nieuwe stelsel van het Omgevingsrecht door middel van omgevingsvisies, omgevingsplannen, omgevingsverordeningen en programma's van verschillende bestuursorganen. Naar verwachting treedt de Omgevingswet op 1 oktober 2022 of 1 januari 2023 in werking.

Aanpak

IPO, VNG, de drinkwatersector en het Rijk monitoren en bespreken praktijkknelpunten op het gebied van de drinkwaterinfrastructuur. De knelpunten die ontstaan door klimaatverandering, stedelijke inrichting en warmte- uitstraling uit elektriciteits- en warmtenetten voor de ondergrondse drinkwaterinfrastructuur en drinkwaterkwaliteit (opwarming) worden in dit uitvoeringsprogramma geagendeerd.

Op de korte termijn doen zich knelpunten voor in de waterbeschikbaarheid doordat vergunningen onvoldoende snel operationeel worden of benutting van bestaande vergunningen is belemmerd. In dit traject wordt verkend hoe deze knelpunten kunnen worden geadresseerd.

Een nieuwe werkgroep met vertegenwoordigers vanuit provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven brengt knelpunten en mogelijke oplossingen concreet in beeld. Dit gebeurt gefaseerd. Eerst wordt een aantal praktijkcasussen geïnventariseerd: gevallen waar de ruimtelijke bescherming van drinkwaterinfrastructuur knelde. Vervolgens wordt geanalyseerd waar zich systematische knelpunten voordoen. Op basis daarvan worden oplossingen onderzocht. Hiertoe wordt het knelpunt geanalyseerd, oplossingen verkend en instrumenten ontwikkeld, waaronder noodscenario's. Via de studiegroep grondwater wordt EZK hierin meegenomen.

Deze actie heeft samenhang met actie 3.3 Verduidelijken reikwijdte zorgplicht, die zich richt op het in beeld brengen van welk water een leveringsplicht geldt en wat onder de zorgplicht valt (fase 1), en de invulling van de zorgplicht en de gevolgen voor de uitvoeringspraktijk (fase 2). Er is daarom afstemming (in het Kernteam) nodig om overlap tussen beide projecten te voorkomen.

6.5 Verkennen en uitwerken instrumentarium voor drinkwaterrestricties

Beoogd resultaat: Een uitvoerbaar en handhaafbaar instrumentarium voor drinkwaterrestricties.

Betrokken partijen	Planning
1. Trekker: - IenW DGWB 2. Deelnemers werkgroep: - Vewin - IenW (HBJZ, DCC) - RWS-WVL 3. Betrokken partijen: - Veiligheidsregio's - Ministerie van JenV - ILT - Drinkwaterbedrijven Vitens en Evides	Er is een verkenning uitgevoerd naar een uitvoerbaar en handhaafbaar stelsel van drinkwaterrestricties. Er is een handelingswijze opgesteld voor het scenario van een piekvraag (wanneer de vraag de productie- en/of transport-capaciteit overstijgt). In het vierde kwartaal van 2021 is het eindrapport beschikbaar gekomen, met de conclusies en aanbevelingen bevat. In een vervolgtraject zal ook worden gekeken naar het scenario dat er problemen zijn aan de bron/productie-kant.

Status: bestaand traject

Achtergrond

In lijn met het advies van de Beleidstafel Droogte werkt het Rijk samen met de veiligheidsregio's, de VNG en Vewin aan een uitvoerbaar en handhaafbaar stelsel voor drinkwaterrestricties. Belangrijke vragen hierbij zijn in hoeverre bestaande wettelijke bevoegdheden afdoende zijn om van overheidswege drinkwaterrestricties aan burgers en bedrijven op te leggen, en, in welke situaties drinkwaterrestricties noodzakelijk zouden (kunnen) zijn om de continuïteit van de drinkwater-voorziening te borgen.

De mogelijke inzet van drinkwaterrestricties hangt af van de ernst van de situatie. De noodzaak voor restricties kan zich bijvoorbeeld voordoen bij een innamestop als gevolg van extreme droogte in combinatie met een incident met stoffen in drinkwaterbronnen en/of wanneer de vraag naar drinkwater de productie- en/of transportcapaciteit overstijgt.

Aanpak

In opdracht van IenW wordt onderzocht wat er nodig is voor een uitvoerbaar en handhaafbaar stelsel om burgers en bedrijven in een noodsituatie drinkwaterrestricties op te leggen. Onderdeel hiervan is een juridische verkenning naar de reikwijdte van bestaande wettelijke bevoegdheden voor het opleggen en handhaven van drinkwaterrestricties. Daarnaast voert de drinkwatersector een verkenning uit naar mogelijke situaties waarin restricties aan de orde zijn en potentiële maatregelen bij oplopende urgentie.

In het vierde kwartaal van 2021 is het eindrapport van de verkenning beschikbaar gekomen. Het rapport bevat aanbevelingen waarover in een vervolgtraject zal worden besloten. De drinkwatersector heeft eind 2021 een geïntegreerde escalatieladder opgesteld voor zowel de piekvraag als problemen aan de bron of bij de productie van drinkwater. In het eerste kwartaal van 2022 bespreekt de drinkwatersector dit voorstel met het Ministerie van IenW.

drink
water
Drink kraanwater!

7 Beveiligde en weerbare drinkwatersector

7.1 Doel en activiteiten

Doel

De drinkwatervoorziening behoort tot de top-vitale infrastructuur in Nederland. De continuïteit van de drinkwatervoorziening kan negatief beïnvloed worden door onder meer cybercrime, terrorisme of natuurrampen. Daarom is een beveiligde en weerbare drinkwatersector van vitaal belang. Om dit te realiseren werken het Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven samen aan het identificeren van dreigingen, het beheersen van risico's en het aanpakken van kwetsbaarheden.

Activiteiten

Met het oog op beveiliging en de weerbaarheid van de drinkwatersector is onder meer aandacht voor de voorbereidingen op noodsituaties. Ook wordt gewerkt aan een zorgplicht voor cyberveiligheid. Hierna zijn de activiteiten gericht op de beveiliging en weerbaarheid van de drinkwatersector nader uitgewerkt.

7.2 Actualiseren leveringsplannen drinkwaterbedrijven

Beoogd resultaat: Een verbeterde methode van beoordeling van het leveringsplan.

Betrokken partijen	Planning
Voor het aanpassen van de beoordelingsmethode voor leveringsplannen zijn de onderstaande partijen betrokken. 1. Trekker: IenW 2. Deelnemers werkgroep: - RIVM, ILT 3. Andere betrokken partijen: - Vewin, drinkwaterbedrijven, AIVD	Uiterlijk in Q2 van 2022 wordt de beoordelingsmethode voor leveringsplannen opgeleverd. Begin 2022 start de drinkwatersector met de actualisatie van de verstoringsrisicoanalyses (VRA's) en vervolgens van de leveringsplannen. In 2023/2024 worden de VRA's en leveringsplannen ter goedkeuring voorgelegd aan de ILT.

Status: lopende activiteit

Achtergrond

Op basis van de Drinkwaterwet dienen drinkwaterbedrijven leveringsplannen op te stellen om de leveringszekerheid, de dekking van de toekomstige behoefte aan drinkwater en de levering van nooddrinkwater en noodwater te borgen. Hiertoe hebben drinkwaterbedrijven de wettelijke verplichting om een verstoringsrisicoanalyse naar bestaande en te verwachte dreigingen en gevaren voor de continuïteit van de drinkwatervoorziening uit te voeren. Op basis daarvan nemen zij beheersmaatregelen om verstoringen zoveel als mogelijk te voorkomen. De verstoringsrisicoanalyse (VRA) en eventuele aanvullende maatregelen worden vastgelegd in een leveringsplan dat elke vier jaar ter goedkeuring aan de ILT moet worden voorgelegd.

Aanpak

Voor de leveringsplannen 2020 hadden het RIVM en de ILT een beoordelingsmethode opgesteld. De drinkwatersector heeft op basis hiervan een uniform sjabloon voor de leveringsplannen ontwikkeld, alsmede een uniforme methodiek

voor de VRA. De leveringsplannen 2020 zijn vervolgens overeenkomstig opgesteld en beoordeeld. De beoordelingsmethode wordt op dit moment geëvalueerd, waarbij nieuwe beleidsontwikkelingen en inzichten worden meegenomen, evenals de implementatie van de nieuwe Europese Drinkwaterrichtlijn. Voor de ontwikkeling van de beoordelingsmethode is een werkgroep ingericht die bestaat uit vertegenwoordigers van RIVM, ILT, IenW en Vewin.

De drinkwatersector zal in 2022 starten met de voorbereidingen voor de actualisatie van de leveringsplannen.

7.3 Uitwerken zorgplicht voor cyberveiligheid

Beoogd resultaat: Een nader uitgewerkte en actuele zorgplicht van drinkwaterbedrijven voor cyberveiligheid.

Betrokken partijen	Planning
IenW en drinkwaterbedrijven werken samen om de zorgplicht (normen en regelingen) van drinkwaterbedrijven voor cyberveiligheid actueel te houden. Dit betreft implementatie van beleid waarvoor geen aparte werkgroep voor wordt opgezet. TNO is als externe partij betrokken bij het toetsen van de gelijkwaardigheid van de procesautomatisering beveiligingsnorm (PA-norm) en Ministeriële Regeling (MR). ILT toetst de naleving van normen en bijbehorende maatregelen.	In 2021 wordt voor het eerst ervaring opgedaan met dit nieuwe normenstelsel van het Besluit beveiliging netwerk- en informatiesystemen (Bbni), Ministeriële Regeling, PA-norm en de toetsing daarvan door de ILT. In 2022 zal er een evaluatie plaatsvinden van dit normenstelsel en kunnen eventuele aanpassingen worden doorgevoerd in de MR of/ en Bbni.

Status: bestaand cyclisch traject

Achtergrond

Drinkwaterbedrijven zijn in de Wet beveiliging netwerk- en informatiesystemen (Wbni) aangewezen als aanbieders van essentiële diensten: zij hebben daarmee een aantoonbare zorg- en meldplicht. Drinkwaterbedrijven zijn verplicht om passende en evenredige organisatorische en technische maatregelen te treffen om de risico's voor de beveiliging van hun netwerk- en informatiesystemen te beheersen. De maatregelen zorgen, gezien de stand van de techniek, voor een niveau van beveiliging dat is afgestemd op de risico's die zich voordoen. Zowel de drinkwaterbedrijven als de toezichthouder zijn gebaat bij duidelijke normen om te voldoen aan de zorgplicht. Deze normen moeten in harmonie zijn met veelgebruikte standaarden en toetsbaar zijn.

Aanpak

Het ministerie van IenW heeft – als wetgever – categorieën van maatregelen die op basis van de zorgplicht minimaal genomen moeten, uitgewerkt in de bijlage bij het Besluit beveiliging netwerk- en informatiesystemen (Bbni). In een Ministeriële Regeling (MR) is hier nader invulling aangegeven. De drinkwatersector heeft daarnaast een risicogebaseerde norm ontwikkeld, gericht op beveiliging van de procesautomatisering (de 'PA-beveiligingsnorm'). In de MR wordt verwezen naar de PA-beveiligingsnorm die deels gelijkwaardig is aan de normen in deze MR. TNO heeft hier een beoordeling op uitgevoerd. De toetsing van de naleving van deze maatregelen voert ILT uit aan de hand van deze MR, de PA-norm en het leveringsplan.

Om blijvend te werken aan de cyberveiligheid van de drinkwatersector is sprake van een doorlopend en cyclisch proces, waarin de drinkwatersector de PA-norm bijstelt, IenW de Ministeriële Regeling aanpast en er na enige tijd weer een review van de Ministeriële Regeling en PA-norm plaatsvindt, met inbreng van ILT. De voortgang en ontwikkelingen in dit proces worden in het kernteam drinkwater besproken als daar aanleiding toe is.

7.4 Programma Versterken Cyberweerbaarheid in de Watersector

Doel: Stimuleren en nader vormgeven van samenwerking en informatie-uitwisseling op het gebied van cybersecurity in de watersector.

Betrokken partijen	Planning
1. Trekkers: - IenW 2. Deelnemers werkgroep: - UvW, Het Waterschapshuis, IPO, VNG, Rijkswaterstaat, Vewin 3. Klankbordgroep: - NCSC, NCTV, Vewin, UvW, Het Waterschapshuis, IPO, VNG, Rijkswaterstaat 4. Andere betrokken partijen: - TNO, AIVD, JenV	Er zijn in het programma mijlpalen gedefinieerd voor de diverse projecten. Rapportages over de voortgang worden in de regiegroep besproken en aan de Stuurgroep Water gerapporteerd. De Tweede Kamer wordt tweemaal per jaar schriftelijk geïnformeerd over de voortgang van de afspraken die voortvloeien uit het Bestuursakkoord Water. In Q1 van 2022 vindt een eerste oriënterend overleg plaats tussen IenW, AIVD, JenV en Vewin rondom het op- en inrichten van een *trusted channel.*

Status: lopend traject

Achtergrond

Het programma 'Versterken Cyberweerbaarheid in de Watersector' komt voort uit het Bestuursakkoord Water (BAW). Met het BAW hebben het Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven afgesproken om samen te werken aan doelmatig waterbeheer. In een addendum van het BAW hebben zij ook afgesproken om de cyberweerbaarheid van de watersector te vergroten. Door samen te werken willen de betrokken partijen ernstige cyberincidenten zo veel mogelijk voorkomen en – als er toch sprake is van een incident – de gevolgen ervan te beperken. Hiertoe brengen zij strategische dreigingen en (keten)afhankelijkheden in kaart en treffen zij maatregelen om risico's voor de continuïteit van de dienstverlening te verkleinen.

Aanpak

IenW (DGWB) coördineert het programma 'Versterken van de Cyberweerbaarheid in de Watersector'. Via een bestaande regiegroep en klankbordgroep zijn alle BAW-partijen betrokken bij het programma. Bestuurlijke afstemming vindt plaats in de Stuurgroep Water.

Het programma bestaat uit een aantal projecten. Een deel van de projecten richt zich op gezamenlijke kennis- en productontwikkeling om risico's in beeld te krijgen en te verkleinen. Zo worden ketenafhankelijkheden in de drinkwater-sector periodiek in kaart gebracht. Daarnaast worden projecten uitgevoerd die erop gericht zijn risico's voor de openbare drinkwatervoorziening te verkleinen. Een belangrijk onderdeel van het programma is het inrichten van een zogenoemde *trusted channel* tussen de drinkwatersector en de overheid om inlichtingen en handelingsperspectieven te delen. Daarmee kunnen drinkwaterbedrijven zicht beter voorbereiden op dreigingen en tijdig (tegen)maatregelen treffen. Trekker hiervan is IenW, in afstemming en samenwerking met de AIVD, JenV en Vewin. De regiegroep en de klankbord-groep bespreken de voortgang van het programma en individuele projecten.

7.5 Voorbereiden op overstromingen en klimaatverandering

Beoogd resultaat: Minimalisatie van het risico op verstoring van de drinkwatervoorziening door overstromingen, zodat de (nood)drinkwatervoorziening kan blijven functioneren conform de drinkwaterregelgeving.

Betrokken partijen	Planning
Actualiseren van afspraken nooddrinkwater 1. Trekker - Vewin 2. Betrokkenen - IenW - ILT - VNG (op onderdelen) Actualiseren van calamiteitenplannen 1. Trekker - IenW (Rijkswaterstaat) 2. Betrokkenen - Drinkwaterbedrijven - Waterschappen - Provincies - Gemeenten	Er worden afspraken gemaakt over de nooddrinkwatervoorziening en RWS actualiseert de calamiteitenplannen.

Status: lopend traject

Achtergrond

De Drinkwaterwet stelt eisen aan de continuïteit van de drinkwatervoorziening. Het risico op verstoring van de drinkwatervoorziening door overstromingen moet minimaal zijn. Vanuit het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptie werken de partners – onder de noemer van Vitaal en Kwetsbaar – samen aan het voorkomen en beperken van overstromingsrisico's van vitale en kwetsbare functies, waaronder de drinkwatervoorziening.

Aanpak

De drinkwatersector heeft in samenwerking met IenW en aan de hand van de principes van meerlaagsveiligheid een redeneerlijn opgesteld. De redeneerlijn bevat ambities en beleidsuitgangspunten om overstromingsrisico's voor de drinkwatervoorziening te voorkomen en beperken (laag 1). Mede op basis hiervan nemen drinkwaterbedrijven en overheden maatregelen.

Drinkwaterbedrijven hebben met inzichten vanuit hun verstoringsrisicoanalyses aanvullende maatregelen benoemd ten aanzien van ruimtelijk adaptatie (laag 2). De benodigde aanvullende maatregelen op het gebied van crisisbeheersing (laag 3) nemen zij op in de hun nieuwe leveringsplannen (medio 2024). Hiertoe is het noodzakelijk dat drinkwaterbedrijven worden betrokken bij de risicodialogen in het kader van Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie om te nemen maatregelen op het gebied van crisisbeheersing met betrokken overheden nader in te vullen en af te stemmen.

De drinkwatersector maakt in het verlengde van het bestaande landelijk samenwerkingsconvenant en in afstemming met het Ministerie van IenW en de ILT in deze beleidsperiode afspraken over samenwerking op het gebied van de nooddrinkwatervoorziening. De calamiteitenplannen van Rijkswaterstaat (daar waar het gaat om de prioriteit van drinkwatervoorziening) worden geactualiseerd op basis van een evaluatie door RWS. Het Kernteam drinkwater bespreekt de voortgang als daar aanleiding toe is.

8 Monitoring, evaluatie en kennisontwikkeling

De implementatie- en uitvoeringsagenda beschrijft hoe het Rijk samen met medeoverheden, drinkwaterbedrijven en andere belanghebbenden werkt aan de duurzame veiligstelling van de drinkwatervoorziening. Het gezamenlijk ontwikkelen van kennis vormt een belangrijk onderdeel van de werkwijze. Mede op basis van voortschrijdende inzichten is het mogelijk om nieuwe onderwerpen te agenderen. De betrokken partijen monitoren hiertoe gezamenlijk de voortgang van acties en activiteiten, ontwikkelen een kennisagenda en brengen de staat van de drinkwatervoorziening en factoren die hierop van invloed zijn in beeld. De Stuurgroep Water voert op basis hiervan regie op de voortgang van de afgesproken acties en activiteiten en de samenhang met andere onderwerpen die van belang zijn voor de drinkwatervoorziening.

8.1 Jaarlijkse voortgangsrapportage: staat van de drinkwatervoorziening

Beoogd resultaat: Een jaarlijkse voortgangsrapportage die actueel inzicht geeft in de staat van de drinkwatervoorziening en de voortgang van de uitvoering.

Betrokken partijen	Planning
1. Trekker: - IenW 2. Deelnemers werkgroep: - Vewin - IPO	Eind 2021 is een startnotitie opgeleverd en besproken in het kernteam drinkwater. In 2022 wordt een plan van aanpak opgesteld. Daarna volgt de uitvoering: een cyclisch proces om jaarlijks een voortgangsrapportage op te stellen en – vanaf 2022 – de voortgang te bespreken in de Stuurgroep Water.

Status: nieuw traject

Achtergrond

Momenteel is er geen jaarlijkse monitorings- of voortgangsrapportage die integraal inzicht biedt in de staat van de drinkvoorziening en (toekomstige) knelpunten. Dit bemoeilijkt sturing op (deel)onderwerpen en de drinkwatervoorziening als geheel. Actueel inzicht in de staat van de drinkwatervoorziening is nodig om regie te kunnen voeren op de uitvoering van maatregelen en – waar nodig – zorgvuldige en onderbouwde afwegingen te kunnen maken over aanvullende maatregelen. Daarom wordt als onderdeel van de implementatie- en uitvoeringsagenda een jaarlijkse voortgangsrapportage geïntroduceerd. De voortgangsrapportage vormt een essentiële schakel in de cyclus van beleid en uitvoering op het gebied van drinkwater.

Hierbij geldt dat het beleid en de uitvoering met invloed op de drinkwatervoorziening, op verschillende ambtelijke en bestuurlijke tafels is belegd, zoals het verbeteren en monitoren van kwaliteit oppervlaktewater en grondwater in relatie tot de drinkwatervoorziening. Deze actie was apart opgenomen in de Beleidsnota Drinkwater, maar gaat onderdeel uitmaken van de jaarlijkse voortgangsrapportage.

Aanpak

Het Rijk, medeoverheden en de drinkwatersector monitoren op basis van bestaande meetprogramma's toezichtkaders en beleidsevaluaties, periodiek de staat van de drinkwatervoorziening en de voortgang van genomen maatregelen.

Voor de jaarlijkse voortgangsrapportage wordt de beschikbare informatie uit bestaande nationale analyses (op het gebied van waterkwaliteit, waterkwantiteit en drinkwater) geïntegreerd in één rapportage over de drinkwatervoorziening. Belangrijke bronnen hiervoor zijn onder meer de ASV-trajecten (Aanvullende Strategische Voorraden), de gebiedsdossiers van drinkwaterwinningen, de (geaggregeerde) gebruiksgegevens van drinkwaterbedrijven, de Stroomgebiedbeheerplannen, het 7e actieprogramma Nitraatrichtlijn (NAP), uitvoeringsprogramma gewasbescherming 2030 en de resultaten van de dialoog over waterbeschikbaarheid in het Deltaprogramma Zoetwater. Door de gegevens uit bestaande analyses aan elkaar te koppelen ontstaat per winning inzicht in zowel waterkwaliteit als de waterkwantiteit van de bronnen voor drinkwater. Ook de maatregelen voor de overige opgaven voor de drinkwatervoorziening krijgen een plek in de voortgangsrapportage. De frequentie van de actualisatie van de gegevens kan per onderwerp variëren, bijvoorbeeld zesjaarlijks voor de gebiedsdossiers en jaarlijks voor het gebruik van het drinkwater (waaronder de ruw- en reinwaterkwaliteit).

Naast een actuele weergave van de staat van de drinkwatervoorziening moet de jaarlijkse voortgangsrapportage ook inzicht geven in de voortgang van de acties van de IenU-agenda, in welke resultaten zijn gerealiseerd en of partijen op koersen liggen om de afgesproken doelen (de streefsituatie) te halen. Dit maakt het mogelijk om periodiek de stand van zaken en eventuele knelpunten en mogelijke oplossingen te bespreken in de Stuurgroep Water en andere relevante bestuurlijke gremia.

Het ministerie van IenW heeft een opdracht verleend aan een adviesbureau om een monitoringsdashboard voor drinkwater te ontwikkelen waarin alle monitoringsresultaten rond de opgaven voor de drinkwatervoorziening en de aanpak van deze opgaven overzichtelijk worden gepresenteerd. Het adviesbureau stelt een startnotitie op met een plan van aanpak voor de ontwikkeling en uitvoering van de monitor. Dit plan van aanpak wordt in 2022 besproken in het kernteam drinkwater en vormt de basis voor de voortgangsrapportage.

8.2 Kennisagenda Drinkwater

Beoogd resultaat: Een actuele kennisagenda gericht op het ontwikkelen van een gezamenlijke kennisbasis voor het maken van strategische (beleids)keuzes.

Betrokken partijen	Planning
1. Trekker: - IenW 2. Deelnemers werkgroep: - Vewin en IPO	De Kennisagenda Drinkwater wordt jaarlijks geactualiseerd door het kernteam drinkwater en vastgesteld in het Directeurenoverleg. De eerste kennisagenda Drinkwater wordt opgesteld in 2022.

Status: nieuw traject

Achtergrond

Een toekomstbestendige drinkwatervoorziening vraagt om inzicht in mogelijke ontwikkelingen en de impact die deze ontwikkelingen hebben op de drinkwatervoorziening. Een gedegen gezamenlijke kennisbasis is een belangrijke voorwaarde voor het nemen van de juiste beslissingen. Hiertoe wordt een kennisagenda drinkwater opgesteld.

Aanpak

Het werken aan gezamenlijke kennisbasis voor het maken van strategische (beleids)keuzes is een continu proces. In de Beleidsnota Drinkwater is een eerste overzicht van onderwerpen en kennisvragen opgenomen. Het kernteam drinkwater inventariseert kennisleemtes om tot een eerste Kennisagenda Drinkwater te komen. Hierbij gaat het om onderwerpen of kennisvragen waarvoor nog geen (onderzoeks)projecten zijn gestart door één of meer drinkwaterpartners. Zo zijn er onder meer openstaande kennisvragen vanuit de evaluatie van de Beleidsnota Drinkwater 2014 en de aanbevelingen van de Beleidstafel Droogte.

Voor de ontwikkeling en uitvoering van de Kennisagenda Drinkwater wordt zoveel mogelijk verbinding gelegd met bestaande, voor drinkwater relevante, kennisagenda's en onderzoeksprogramma's, waaronder: bedrijfstakonderzoek voor drinkwaterbedrijven, kennisagenda Bodem en Ondergrond, kennisimpuls Waterkwaliteit, de kennisagenda Zoetwater, de kennisagenda Ruimtelijke Adaptatie, Water4all, en Horizon Europe.

De drinkwaterpartners kunnen in het kernteam drinkwater nieuwe kennisvragen agenderen. Vanuit de Beleidsnota Drinkwater staan in ieder geval de volgende projecten op de agenda:
1. Onderzoek naar voldoende beschikbaarheid van drinkwaterbronnen op de lange termijn
2. Evaluatie van Beleidsnota Drinkwater 2021-2026

8.2.1 Onderzoek naar beschikbaarheid drinkwaterbronnen op lange termijn

Beoogd resultaat: Landelijk inzicht in de beschikbaarheid van drinkwaterbronnen op de langere termijn (2050, met doorkijk naar 2100).

Betrokken partijen	Planning
1. Trekkers: - IenW en Vewin 2. Deelnemers werkgroep: - UvW, IPO (via koppeling met NGR), VNG, Waternet 3. Kennisinstituten: - RIVM, Deltares, KWR Voor de uitvoering wordt samengewerkt met het Delta-programma Zoetwater.	De opdrachtformulering wordt in 2022 voorbereid. Hiervoor wordt als eerste stap een startdocument opgesteld en dat wordt besproken in het kernteam drinkwater. De nieuwe klimaatscenario's vormen uitgangs-punt voor het onderzoek. De uitvoering van het onderzoek vindt plaats in 2023/2024. In 2025/2026 worden de conclusies en aanbevelingen uitgewerkt en waar nodig (bestuurlijke) keuzes voorbereid voor de Beleidsnota Drinkwater 2026-2032.

Status: nieuw traject

Achtergrond
Het zorgen voor voldoende drinkwater van goede kwaliteit voor nu en in de toekomst vergt inzicht in de ontwikkeling van de beschikbaarheid van drinkwaterbronnen, ook op de lange termijn. Het is nodig om ver vooruit te kijken zodat beschermingsmaatregelen en trajecten om nieuwe drinkwaterbronnen in gebruik te nemen tijdig gestart kunnen worden. Het ASV-traject focust op voldoende voorraden tot 2040. Er is aanvullend een landelijk beeld nodig van de beschikbaarheid van drinkwaterbronnen op de langere termijn tot 2050 en doorkijk naar 2100. Het Ministerie van IenW neemt als systeemverantwoordelijke het initiatief voor een verkenning.

Aanpak
Er wordt – in aansluiting op het ASV-traject – een verkenning uitgevoerd naar de beschikbaarheid van drinkwater-bronnen op de lange termijn (2050 met een doorkijk naar 2100). Hierbij wordt gebruik gemaakt van de actualisatie van de deltascenario's die zal worden uitgevoerd op basis van de nieuwe klimaatscenario's die in 2023 beschikbaar komen. Als gevolg van klimaatverandering kunnen er winningen zijn die in mindere mate beschikbaar raken. Ook wordt rekening gehouden met de ontwikkeling van de drinkwatervraag, met de aanpak om zuiniger met drinkwater om te gaan en het realiseren van alternatieve bronnen. Hiervoor kunnen verschillende scenario's worden gehanteerd.
De verkenning moet uitwijzen of aanvullend beleid nodig is om voldoende beschikbaarheid van drinkwaterbronnen te kunnen waarborgen. Zodra de nieuwe deltascenario's beschikbaar komen wordt een opdracht verleend aan een adviesbureau om de verkenning uit te voeren. Deze opdracht is gericht op het in beeld brengen van (variaties in) beschikbaarheid van drinkwaterbronnen in relatie tot robuuste watersystemen en duurzame (grond)watervoorraad voor alle gebruiksfuncties. Zowel kwaliteit als kwantiteit in relatie tot de drinkwatervoorziening wordt onderzocht.
Het onderzoek brengt disbalans tussen vraag en aanbod in beeld bij diverse klimaat- en sociaal-economische scenario's.

8.2.2 Evaluatie Beleidsnota Drinkwater 2021-2026

Beoogd resultaat: Evaluatie van de Beleidsnota Drinkwater 2021-2026 en de uitvoering daarvan, inclusief aanbevelingen en aandachtspunten voor de Beleidsnota Drinkwater 2027-2032.

Betrokken partijen	Planning
1. Trekker: - IenW 2. Begeleidingsgroep: - IPO, VNG, UvW, Vewin 3. Deelnemers: - ILT, RIVM, RWS, provincies, IPO, drinkwaterbedrijven, Vewin, VNG, UvW	De precieze onderzoeksopdracht wordt medio 2024 door IenW voorbereid en voorgelegd aan het kernteam drinkwater. De evaluatie wordt in 2025 uitgevoerd en uiterlijk begin 2026 afgerond, zodat de resultaten beschikbaar zijn voor het schrijven van de volgende beleidsnota.

Status: nieuw traject

Net als in de voorgaande beleidsperiode wordt de Beleidsnota Drinkwater en de uitvoering ervan geëvalueerd. Doel van de evaluatie is het vaststellen of er beleidstekorten zijn (of worden verwacht) die kunnen worden geadresseerd in de volgende Beleidsnota Drinkwater. Daarbij wordt onderzocht hoe effectief het huidige (geformuleerde) beleid is gebleken voor het verwezenlijken van de doelen zoals vastgelegd in de Beleidsnota Drinkwater 2021-2026, welke ontwikkelingen er zijn met relevantie voor de drinkwatervoorziening, en tot welke beleidsopgaven dit leidt. IenW stelt medio 2024 een opdrachtformulering op die afgestemd wordt met de partners in het kernteam drinkwater. Vervolgens wordt een bureau ingehuurd voor het uitvoeren van de evaluatie.

Dit is een uitgave van het

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Postbus 20901 | 2500 EX Den Haag
www.rijksoverheid.nl/ienw

Mei 2022